

KAZINCZY FERENCZ EGY KIADATLAN LEVELE.

A legújabb időkhöz azt hittük, hogy Kazinczynak gyermek- és ifjúkori levelezéséből — egész addig, míg Gessnernek írt, tehát 23 éves koráig — csak három levél maradt ránk. Nevezetesen: 1. az 1763. febr. 16. Ér-Semlyénben a nagyszülői házban kelt — alkalmasint nem önállóan készített¹ szüleinek szánt levele; 2. a valószínűleg 1769 tavaszán — a mikor tehát Kazinczy 9 éves elmúlt lehetett — a félévi vizsgálat letétele után hihetőleg Késmárkról atyjához intézett néhány sornyi *latin* levele,² s végül az 1776. febr. 16-án S.-Patakon kelt ajánló levél, melyben *Amerikai Podoc-és Kazimir-ját* özvegy édesanyjának följánlja. Ez utolsó levélről kezdve 1782. okt. 19-éig — a mikor ugyanis Gessnernek írt, s evvel férfikora kiterjedt levelezését megkezdte — nem volt adatunk levélírói tevékenységéhez. Kazinczy természetéből következtethettük ugyan s a Gessnerhez intézett levelének, szintúgy az alább közlendőnek egyes helyeiből biztosan tudtuk is, hogy 1782-ig is elég kiterjedt levelezése volt,³ de mindebből nem jutott reánk semmi.

A múlt év folyamán azonban Nagy Márton, szalontai főszolgabíró úr közölt a helybeli *Szabadság* tárczájában egy 1782. júl. 4. A. Regmeczen kelt levelet Kazinczytól. Minthogy nevezett lap — mint helyi érdekű nagyon természetesen: — csak kevéssé elterjedt, úgy hogy a benne közölt becses ereklyéről az irodalomtörténet nagy kárára csak vajmi kevesen, a hivatott érdeklődők meg tán éppen nem vehetnének tudomást, minthogy továbbá az említett levél fölötté jellemző Kazinczynak akkoriban befejeződő fiatalkorára: némileg erkölcsi kötelességet vélek teljesíthetni, midőn azt itt, a legilletékesebb helyen újra közreadom.

A levél »historicum«-ából eligazodhatás kedvéért csak a következőket akarom még előre bocsátani. A »tiszteletes úr,« a kinek a levél szól, a biharmegyei Hegyköz-Szent-Imre lelkésze; Kazinczy egyik tisztelője: *Szánthó János*. A levél »provenientia«-jára vonatkozólag megjegyzem, hogy jelenleg Böszörményi Lajos, szalontai lelkész tulajdona. Ez irodalmi ereklyéből megtudjuk, hogy Kazinczy az időtájt Rousseau-ként érezte *nem közönséges emberi voltát*. Megtudjuk továbbá, hogy ez időben már nem Vergilius és Theokritos, hanem helyettök az édeskés Gessner

¹ Hiszen Kazinczy akkor még alig múlt 3 éves.

² *Korábról* azért nem lehet a levél, melyet Toldy: *Kaz.-és kora cz. művében* idéz, mert korábban még nem tudott Kaz. latinul, a későbbi keltezés ellen pedig a levél kezdetleges latinsága szól.

³ Így nagyon valószínű, hogy akkoriban a náményi ref. lelkésszel: Szatthmáryval, Szilágyi szuperintendenssel, a berni Törökkel, a pozsonyi Magy. Hírmondó szerkesztőjével: Ráth Mátyással, sőt a Szigwart híres szerzőjével: Milllerrel is levelezett.

és az érzelgős Miller az irodalmi bálványai. De legmeglepőbb a benne megnyilatkozó nagyon is önérzetes hang, mely szerint »nemes kevélységgel néz azon boldog órák eleibe: midőn Hazájának, sőt az egész emberi Nemzetnek díszé lesz.«

De hadd beszéljen a levél magáért.

- Tiszteletes uram, nekem minden színesség nélkül tiszteltetett
Kedves Barátom!

Egy nem igen régen meg-hóltt Frantzia író, életének leírásában ezt mondja maga felől: »Én esmérem a szívemet, esmérem pedig az embereket is. Nem vagyok olyan mint a' kiket láttam; bátorodom hinni, hogy épen nem olyan vagyok mint egy azok között a kik élnek; de azért nem vagyok jobb, — nem vagyok rosszabb — tsak hogy épen egyéb vagyok. Jól tette-é a Természet, vagy nem? hogy azt a Modellt, azt a' formát, a' melybe öntött engemet, el-törte, akkor ítéltesen meg, minekutánna ezen írásom el-olvastatik.« — Ezen sorait olvasván egykor Rousseunak, le-tettem a' kezemből a' könyvet, és elmélkedtem sorsomon. Tapasztaltam azt, hogy a' Természet engemet nem a közönséges Modellbe öntött; de azt is tapasztaltam, hogy azt a' Modellt, a' melybe öntettem, se nem egyedül az én számomra készítette, se belé lett öntésem után mindjárt el nem törte. Hogy Sonderling nem vagyok, azt tapasztaltam; de azért nevemet még sem irtam a közönséges emberek catalogusába. Ezzel se nem gyalázom, se nem dicsérem magamat, tsak azt mondom, a' mi felől annyiszor meg-győztettem. Leg-főbb gyönyörűségemet a' barátságban találok. De ritka embernek tette, mert nékem ritka ember tettzik. Azok, a' kik nékem tetszenek a' kiknek szereteteket meg-nyerni kívánom, a' szeretetnek, a' Barátságának leg-forróbb tüzevel szeretnek. Soha Barát Barátot jobban nem szeretett, mint én; és ugyan ezen okból kívánom, hogy minden színesség nélkül forróan és állandóul szerettessem. Olly szerencsés, olly boldog vagyok, hogy ezt majd mindenkor el is nyerem. — Ezekkel való társalkodásban felejttem el azokat a' nyomoruságos óráimat, melyek gyakran utálatossá teszik előttem az életet; ezeknek az Ölelgetések közt nevetem azokat a kigyókat, a' kik mardosni akarnak. Bizvást marhatnak, nem fogom érezni mérgeket; mert belsőb Barátim, kiknek számok közé számlálom imé Tiszteletes Uramat is, szeretnek.

Egy ártatlansága felől tökéletesen meggyőztetett Nemes szívnek meg-nyugtatóására mindenkor elég a' maga Virtusának meg-gondolása: ezt a nyilatkat tompító paist viselvén mejjén, katzagni fogja azoknak esztelenségét, a' kik nádból csinált nyilaikat szívének szegeznek. Nem a' ditséret ösztönözi Őtet fel-vett munkájának folytatására, hanem az a' szív, mely neki tulajdon javallását igéri.

Érzem én is ennek a nemes tűznek a szikrátskáit már, még gyenge és erőtelen mejjemben: azt szenttül állítván, hogy nem a dicséret elnyerése után való törekedés indított munkám fel-vállalására — — —

Olvastam Gesznert, kinek az Írásai Nemes Lelket, szín nélkül való

Virtust, ártatlan és a' méznél édesebb tiszta szerelmet illatoznak. — Olvastam mondom Geszner, 's Ő vontt el azoktól a' veszedelmektől, mellyekre védelmére elégtelen Ifjuságunk rohan; Ő képzelte szívemet mely édes tanításait ki-mondhatatlan készséggel szopta. Hozzá fogtam fordításához, hogy bennem vérré váljon; kevés idő mulva örvendezve tapasztaltam, hogy már írásának módját is magamévá kezdettem tenni. Olvastam annakutánna Siegwartot, ez töllem szint olyan kedvességet nyertt mint Geszner. — Hányszor hullattak szemeim el-gyengülésemben olyan édes tseppeket írásodra áldott Miller! mellyeken az engemet sirni látó angyalok örömkben talán magok is sirásra fakadtak! Ez a' két darab az kedves Barátom! a' mellynek szívem ártatlanságát, tiszta és naponként nevedő erköltseimet, és így mind világi, mind mennyei boldogságomat köszönhetem.

Nemes kevélységgel nézek azon boldog órák eleibe, midőn (erköltseim mély gyökeret vervén szívemben) Hazámnak, sőt az egész emberi Nemzetnek dísze lések. — Lészek mondom, ha azt magamon kívül más nem fogja is érezni, erköltseim, nevedő talentumotskám, az Isteni Gondviselésbe vetett állhatatos bizodalom, és a' Ti érettem az Egekre botosátandó könyörgéstek Kedves Barátim! reménységet nyujtanak, hogy a' lések.

Hogy a' Magyar Hirmondóval ki predikáltattam, még véghez nem vitt munkám által érdemlendő ditséretemet, fognak tudom gyermeki kevélységgel vádolni. Azt mondhatom akaratom ellen esett. Nem kívántam én egyebet, hanem tsak azt, hogy szándékom és nevem tétetessen fel, hogy azon fordításokból való örömet el ne kapja valaki előllem. — Még Gesznernek nem irtam; elébb felőlle Török uram által akarok tudósítatni: de már levelemből esmér Miller.

Ez légyen egyedül jutalma munkámnak, ez a' mit már tiszteletes Uramban el-értem, hogy olyanok méltóztassanak barátságokra és szeretetekre, a' kiket Nemes Lelkekért tisztelnem és szeretnem kell. Ugyan ezen indulatját magyarázza Tiszteletes uramnak Levele, mellyet nem a benne lévő, bizony meg nem érdemlett ditséretért, hanem mint megígért szorosabb barátságának zálogát, betesebb kintseim közzé számlálók, és magamat imádságaiba ajánlván, örvendezve nevezem Tiszteletes Urat igaz barátjának

A.-Regmetz, 4. Juli 1782.

Kazinczy Ferentz.

DR. DEMEK GYŐZŐ.

DÖBRENTAI IRODALMI MUNKÁSSÁGÁHOZ.

(II. közlemény.)

A mult közleményben említett, Döbrentey rendezte »Berzsenyi Dániel« összes műveire vonatkozólag talállok itt egy darab levelet, Szemere Bertalan tollából Ez érdekesen világítja meg, mily lelkesedéssel vette az óda költő Berzsenyi munkáit a közönség s hogy egyes gyűjtő, hány példányt tudott elhelyezni a műből.